

E-GOVERNMENT V MEZINÁRODNÍM KONTEXTU

Renáta Bílková

Ústav systémového inženýrství a informatiky, FES, Univerzita Pardubice

Abstrakt: *V posledních letech se termín e-government objevuje na scéně ICT a v oblasti veřejné správy velmi často. Prozatím jsou však služby e-governmentu zaváděny v jednotlivých zemích odděleně. A proto přichází iniciativa i2010 s vizí jednotného evropského informačního prostoru a dosažení inkusivní evropské informační společnosti v rámci Evropské unie.*

Abstract: *Over the last years the idea of e-government is appearing in ICT scene and in the area public administration scores of the time. But for the present are services of e-government implemented in discrete countries separately. That is why is coming initiative i2010 with vision of single European information space and achievement inclusive European information society within European Union.*

Klíčová slova: *E-government, webové služby, XML, Government Gateway, eEurope 2005, iniciativa i2010, interoperabilita*

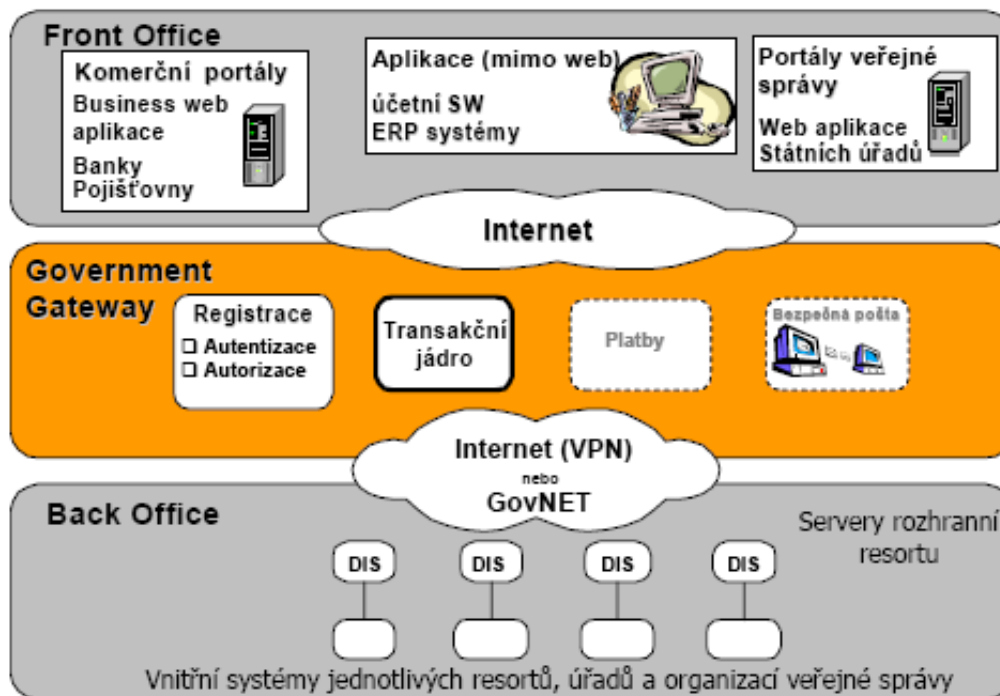
Key words: *E-government, web services, XML, Government Gateway, eEurope 2005, initiative i2010, interoperability*

V rámci e-governmentu existují tři různé modely pro jeho tvorbu: informace, komunikace a transakce [10]. V nejvíce zemích je realizována první a částečně i druhá úroveň: informace a komunikace. Třetí úroveň – transakce, však v zemích EU prozatím není dostatečně realizována. Se vstupem do EU se rozšířily požadavky na e-government a po dvouletých zkušenostech z členství v EU je namístě popsat stav e-governmentu a zamyslet se nad možnými variantami rozvoje spolupráce v nadnárodních podmínkách.

Vzorem elektronické komunikace se státem v rámci Evropské unie může být Velká Británie, a proto se společně podívejme na příklad řešení pro tento segment - Government Gateway.

Britská vláda už před několika lety zjistila, podobně jako její protějšky v ostatních evropských zemích, že využití internetu při komunikaci s občany jí může přinést jen užitek. Již v roce 1999 se proto zde začalo se zaváděním elektronické veřejné správy, kdy vláda shrnula svůj záměr v této oblasti do sloganu: „Citizens first – občané nejdříve!“. Stěžejní zásady a formy realizace byly zveřejněny ve **White paper**. V roce 2000 vláda vypsal výběrové řízení na dodávku první části rozsáhlého systému, které vyhrála společnost Microsoft. Firma garantovala, že systém bude centralizovaný, zabezpečený a výkonný a splní kritéria, definovaná v dokumentu White Paper. Tedy propojení všech resortů a úřadů Spojeného království. Tak vznikl projekt **UK Government Gateway**. Pod tímto označením se skrývá rozhraní pro komunikaci firem a občanů se státem. Zanedlouho byl zaveden i další program **Gateway Solut**, jehož nespornou výhodou je, že umožňuje napojení nového projektu e-governmentu na již zavedené komunikační segmenty systému. Projekty Gateway se tak staly díky Microsoftu komunikačním kanálem použitelným také v ostatních zemích, které podobný problém řeší. [6]

Pro komunikaci je striktně používán jazyk XML, díky čemuž by měl být systém otevřený pro další partnery. Snahou vlády je ovšem umožnit komunikaci opravdu každému, k přístupu ke Government Gateway bude proto možné v budoucnu - i díky XML - využít digitální TV, informační boxy na veřejných místech a další zařízení, tedy nikoli pouze osobní počítače.

Obr. 1: Schéma projektu MS Government Gateway [7]

Projekty Gateway jsou využívány také v České republice, a to zejména v transakční části Portálu veřejné správy - sekci Elektronická podání. MS Gateway zde nabízí velmi efektivní a realizačně nenáročnou alternativu jak nabídnout občanům i organizacím možnost realizovat transakce a poskytovat služby prostřednictvím internetu. Aplikace Elektronická podání je na dodavatelích nezávislá a na standardech založené prostředí využívající schémata e-GIF a GovTalk pro vzájemnou spolupráci. Centrální transakční systém zajišťuje jednotnou identitu uživatelů pro všechny dostupné transakce a poskytuje služby typu příjem zpráv, vydání potvrzení o příjmu opatřené časovým razítkem a přesměrování zprávy a její zaručené doručení na odpovídající rozhraní konkrétního resortu (DIS). Jednotlivé organizace veřejné správy se pak při definici svých e-government projektů mohou více zaměřit na specifika svých agend bez nutnosti opakovaně vyvíjet standardní funkcionalitu společnou pro všechny on-line aplikace včetně budování nákladné infrastruktury (zajištění dostupnosti, dohledový systém, Helpdesk, bezpečnostní projekt aj.)

Centrální aplikace je založená na principu poskytování služeb (web services) a nabízí rozhraní s využívající aktuálních technologických (XML, SOAP) a oborových (GovTalk) standardů. To umožňuje programátorům aplikací (resortních portálů, nebo např. účetních SW) vytvářet jejich software tak, aby mohl přímo komunikovat s transakční částí, případně do svých systémů začlenit již některou z předpřipravených komponent, která tuto komunikaci zajistí. [7]

Nicméně obecně lze říci, že daleko větší pozornost je stále věnována komunikaci občan-úřad než oblasti komunikace úřad-úřad. Jednotlivé organizace státní správy a samosprávy se postupně snaží o propojení svých informačních systémů, ale tento proces je pomalý a naráží na mnoho úskalí, z nichž je jen malá část původu technologického. Většina zpoždění má svůj původ v organizačních, politických nebo zákonných důvodech (nejasně pravomoci, zákonná omezení ochrany osobních údajů.).

Existuje také několik pokusů o jednotnou klasifikaci stavu e-governmentu v jednotlivých zemích. Např. Marijn Janssen and Anne Fleur van Veenstra [3] používají pětistupňový model popisu propojenosti jednotlivých úřadů mezi sebou. Evropská iniciativa IDABC (Interoperable Delivery of European e-Government Services to Public Administrations, Business and Citizen (<http://europa.eu.int/idabc/en/home>) se snaží popsat způsoby komunikace mezi jednotlivými subjekty a samozřejmě i o jejich měření.

Akcční plán eEurope 2005, vyhlášený roku 2002, se zaměřil na komunikaci občan-úřad. Na eEurope 2005 navázala nová iniciativa i2010 zaměřená více na komunikaci úřad-úřad.

Mezinárodní projekt eMayor je zaměřen právě na komunikaci mezi úřady. Soustřeďuje se na malé organizace státní správy a samosprávy, na jejich bezpečnou a důvěryhodnou komunikaci mezi sebou. Ač je technicky řešen jinak, principiálně je velmi podobný českému konceptu EAD (externí autorizační databáze) fungujícímu v rámci meziresortní sítě GOVBONE. Komunikace mezi jednotlivými úřady je technicky řešena prostřednictvím speciálních komunikačních serverů. Ty mezi sebou komunikují šifrovaně pomocí certifikátů, čímž je zajištěna důvěrnost i pravost zasílaných dat. Služeb těchto serverů mohou využívat pouze řádně autentizovaní úředníci, kteří mají administrátorem přidělena příslušná práva. Změny jsou prováděny na jediném místě a není je třeba hlásit do spolupracujících úřadů a tam rušit přístupové účty a podobně. Do pilotního provozu byly v roce 2005 zapojeny obecní úřady ze čtyř evropských zemí.[2]

Úřady jako svůj první krok k elektronizaci většinou zvolily publikování informací na svých webových stránkách. Bohužel, na této úrovni mnoho z nich svou elektronizaci také zastavilo. Proto také nová iniciativa i2010 propaguje otevřenou a konkurenceschopnou digitální ekonomiku s nezastupitelnou rolí ICT jako motor pro zvyšování kvality života pro všechny občany. Klíčovým elementem pro nadcházející období v Evropě bude budování integrovaných postupů v rozvoji informační společnosti. Na základě toho Evropská komise navrhuje 3 společné priority při formulování konkrétních národních strategií [9]:

- dokončení jednotného evropského informačního prostoru (Single European Information Space);
- posílení inovací a investic do výzkumu v oblasti ICT (Innovation and Investment in ICT research)
- dosažení inklusivní evropské informační společnosti (Inclusive European Information Society)

Další část stručně popisuje možné způsoby zajištění schopnosti komunikovat v organizacích státní správy a samosprávy - **strategie řešení interoperability v mezinárodním e-governmentu** [2]:

- **Centralizace** - Je často používanou technikou řešení. Funguje tam, kde je jasná organizační struktura a většinu rozhodování si zachovala centrální autorita. Existují velmi

úspěšné příklady řešení centralizace v ČR i v zahraničí. Přesto, že je to mnohdy úspěšná strategie v dílčím řešení e-governmentu, je jisté, že nelze provést celorepublikovou centralizaci všech funkcí VS do jediné centrálně řízené a centrálně financované organizace. Tato strategie nemůže být použita v celorepublikovém, natož v celoevropském měřítku.

- **Přídavná gateway** - je jednoúčelový systém sloužící ke konverzi informací mezi původními informačními zdroji, které spolu nemohou přímo komunikovat. Tato strategie je úspěšně používána pro integraci starých ověřených informačních systémů v rámci jedné organizace. Existuje celá řada komerčních produktů, které jsou určeny právě k tomuto účelu. Jediná gateway, která by zprostředkovala výměnu informací mezi přibližně 6 500 různými informačními systémy, je organizačně nerealizovatelná. Při odhadované inovaci jednotlivých informačních systémů v průměru jednou za tři roky to totiž znamená změnu v chování gatewaye šestkrát za den.

- **Společné standardy** - podstatou strategie je stanovení místa (hranice, rozhraní), kde končí odpovědnost jednoho subjektu a popis požadovaného chování na tomto rozhraní. Řešení založené na společném standardu je výhodné pro interoperabilitu samostatných subjektů či jejich velkého počtu s komplikovanými vzájemnými vazbami. Také v e-governmentu existuje řada úspěšných řešení založených na využívání společných standardů (např. GovTalk). Obecné řešení použitelné v celém e-Governmentu však zatím neexistuje. Počet komunikujících subjektů v řádu 6500 (případně 100 000 v rámci EU) není pro metodiku společného standardu žádný problém. Počet 6500 je vysoko nad mezí, kde je nasazení strategie společných standardů efektivní. Společné standardy otevírají prostředí pro větší konkurenci a opakovatelnost řešení. Společné standardy jsou problematické v okamžiku jejich zavádění a při přizpůsobování starých systémů, které vznikly před zavedením společných standardů. Je podstatně výhodnější užívat společných celoevropských standardů než vyvíjet vlastní v ČR. Celoevropské standardy interoperability v e-governmentu však zatím neexistují.

- **EAD** - publikování informací o svých zaměstnancích a o jejich oprávněních vyplývajících z pozice, kterou v zaměstnání zastávají. Vybraná data úřad může publikovat ve své externí autorizační databázi (EAD). Ta obsahuje vybrané informace (autentizační a autorizační údaje) o úřednících, kteří mají z důvodu své role právo/povinnost přistupovat k datovým zdrojům jiných úřadů. Výměnu informací o pracovnících mezi EAD jednotlivých úřadů je možno založit na otevřeném standardu LDAP. Tímto protokolem jsou schopny komunikovat v podstatě všechny současné adresářové služby. Každý úřad tedy spravuje informace o svých zaměstnancích ve vlastní EAD.

- **Společná ontologie** – podstatou je zajistit spolupráci různých subjektů na vysoké úrovni sémantiky, tedy v míře společně sdílených znalostí (společné ontologie). Na těchto základech lze vybudovat efektivní spolupráci informačních systémů s vysokým stupněm automatizace činností. Výzkum společné ontologie je v podstatě na začátku. Řešení není zatím v takovém stavu, aby jej bylo možné použít v reálné praxi.

Literatura:

- [1] HOROVČÁK, P. - *Webové služby - třetí generace internetu*, [online]. System Online URL: <http://www.systemonline.cz/index.php?sec=casopis&id_clanek=286> [cit. 2005-10-10]
- [2] SEKANINA, P., NEUMANN, L. - *Infrastruktura e-Governmentu v nadnárodních podmínkách*, sborník konference ISSS - Internet ve státní správě a samosprávě, Hradec Králové 2006

- [3] JANSSEN, M., van VEENSTRA, A. F.: *Towards Integrated Government: A Five Stage Architecture Model*, Proceedings of the 5th European Conference on e-Government, University of Antwerp, Belgium, červen 2005
- [4] Akční plán eEurope 2005, [online]. URL: <http://europa.eu.int/information_society/eeurope/2005> [cit. 2006-06-23]
- [5] Akční plán „eGovernment“ v rámci iniciativy i2010 , [online]. URL: <http://europa.eu.int/information_society/eeurope/i2010/i2010/index_en.htm> [cit. 2006-06-23]
- [6] VÍCHA, K.: *Začalo to Británií* [online]. URL: <<http://interval.cz/clanky/e-government-po-cesku>> [cit. 2006-06-23]
- [7] Siemens Business Services: *Řešení pro e-government* [online]. URL: <http://www.sbs_siemens.cz> [cit. 2006-06-23]
- [8] MOC, B. – *E-government – hledání cesty dál*, E-government 2/2004 [online]. URL: <<http://www.egovernment.cz/archiv/default.htm>> [cit. 2006-06-23]
- [9] ZÁLIŠOVÁ, I.: *E-government v budoucím jednotném evropském informačním prostoru*, E-government 1/2006
- [10] OBERER, J. B.: *International Electronic Government Approaches*, 35th Hawaii International Conference on System Sciences - 2002

Kontaktní adresa:

Ing. Renáta Bílková
Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní
Ústav systémového inženýrství a informatiky
Studentská 84, 532 10 Pardubice
e-mail: renata.bilkova@upce.cz